

**ANTREPRENORIAT,
COMPETIȚIE ȘI
RĂZBOI ECONOMIC**

Dr. Daniel ȘTEFAN (coordonator)
Dr. Roxana DUMITRACHE
Dr. Cristian BĂHNĂREANU

**ANTREPRENORIAL,
COMPETIȚIE ȘI
RĂZBOI ECONOMIC**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2014

Colecția ȘTIINȚE ECONOMICE

Redactor: Gheorghe Iovan

Tehnoredactor: Ameluța Vișan

Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Antreprenoriat : competiție și război economic / coord.:

Daniel Ștefan. - București : Editura Universitară, 2014

ISBN 978-606-28-0040-6

I. Ștefan, Daniel (coord.)

351.712

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062800406

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2014

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

INTRODUCERE	7
Dr. D. Ștefan	
Capitolul I. COMPETIȚIE, DEZVOLTARE ȘI GLOBALIZARE	12
Dr. D. Ștefan, dr. R. Dumitrache	
Capitolul II. RĂZBOIUL ECONOMIC. CONCEPT ȘI ISTORIE	41
Dr. D. Ștefan	
Capitolul III. DINAMICA UNOR „RĂZBOAIE ECONOMICE”	77
Dr. D. Ștefan	
Capitolul IV. ORGANIZAȚII REGIONALE, MULTINAȚIONALE ȘI IMM-URI.....	98
Dr. D. Ștefan	
Capitolul V. EVOLUȚII ȘI INVOLUȚII ÎN ECONOMIA GLOBAL (2009-2011)	147
Dr. C. Băhnăreanu	
Capitolul VI. LUMEA ÎNTRE CRIZĂ, STABILIZARE ȘI RELANSARE (2012-2014)	194
Dr. D. Ștefan, dr. C. Băhnăreanu	
ÎNCHEIERE	234
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	238

INTRODUCERE

Problematica privind antreprenoriatul, competiția și războiul economic este vastă și de certă actualitate. Ea figurează ca element distinct în dezbaterile școlilor economice anglo-saxone, în Franța, Brazilia, F. rusă, China etc. Mai ales la începutul secolului XXI, când se constată transformări marcante în economia mondială, antreprenoriatul s-a extins, iar competiția și războiul economic au luat amploare. Fără doar și poate, la această situație au contribuit și procese precum mondializarea și regionalizarea.

Se apreciază că „antreprenoriatul este o sursă de inovare și schimbare și ca atare stimulează creșterea productivității și a competitivității economice. Antreprenoriatul este strâns legat de cunoștințe și flexibilitate, doi factori care au câștigat o nouă semnificație ca sursă a competitivității într-o economie mondială din ce în ce mai globalizată. Odată cu schimbările tehnologice și cu intensificarea concurenței mondiale aduse de globalizare și de liberalizarea economică, ipoteza că încurajarea spiritului antreprenorial reprezintă încurajarea competitivității unei țări, azi pare mai valabil decât oricând.

Este surprinzător faptul că actuala discuție dezbate importanța antreprenoriatului în special în țările dezvoltate și faptul că problema modului de stimulare a spiritului antreprenorial pare să fie o preocupare primordială a factorilor de decizie din țările OCDE.

Ca un element cheie în asigurarea competitivității țărilor dezvoltate, spiritul antreprenorial este chiar mai important pentru țările în curs de dezvoltare care încearcă să atingă competitivitatea pe piețele internaționale”¹.

Pe plan internațional, se consideră că antreprenoriatul reprezintă „capacitatea și voința manifestată a indivizilor, pe cont propriu, în echipe din interiorul și din afara organizațiilor existente, de a percepe și de a crea noi oportunități economice (produse noi, noi metode de producție, noi scheme de organizare și noi combinații produs-piață) și de a introduce ideile

---

¹ Prof. univ. dr. H. Șoim, *Antreprenoriatul. Concepte, culturi, metode și tehnici*, Editura???, Orașul ???, 2007-2013, p. 3

lor pe piață, în ciuda incertitudinii și a altor obstacole, prin luarea deciziilor cu privire la amplasarea, forma și utilizarea resurselor și instituțiilor”².

Însuși J. Schumpeter considera că „firma antreprenorului inovativ se vor dezvolta prin dublul proces de a lua din cota de piață a furnizorilor existenți și de a spori cererea generală pentru produsele oferite pe piață (prin extinderea limitelor activității economice). În viziunea sa, ciclurile de afaceri sunt un rezultat al inovării care rezidă în generarea unei idei noi și implementarea acesteia într-un produs, proces sau serviciu nou, care să conducă la creșterea dinamică a economiei naționale, la creșterea ocupării forței de muncă și creării de profit pentru întreprinderile inovatoare”³.

Economiile în dezvoltare respectă modelele standard, prin acumulare de capital uman și fizic și creșterea gradului de specializare. O schimbare calitativă are loc în economiile industriale avansate. În cazul lor, creșterea economică este determinată de avansul tehnologic și de cunoștințele acumulate prin eforturile de cercetare-dezvoltare ale firmelor. Există un model Schmitz care îi favorizează pe antreprenorii imitativi. Acest antreprenariat imită activitățile existente și le pun în practică, astfel creând cunoștințe printr-un proces de învățare prin punerea în aplicare.

În anii din urmă s-au remarcat analizele de la Global Entrepreneurship Monitor (GEM). GEM este un program de cercetare lansat în 1999 ce oferă evaluări anuale despre nivelul național al spiritului antreprenorial. GEM subliniază că nivelul național al activității antreprenoriale are o asocieră statistică semnificativă cu nivelul creșterii economice. Nu există țări cu nivele ridicate ale spiritului antreprenorial și nivele scăzute de creștere economică.

Se apreciază că tranziția spre o economie antreprenorială (de la una gestionată) a avut loc între anii 1970-1990. Atunci în industrie s-a ajuns ca „principala ponderea a activității economice să treacă de la marile întreprinderi către entități mai mici, în special către întreprinderile mici și mijlocii”⁴. S-a extins și subcontractarea (outsourcing). Concomitent, prin flexibilitate și cunoaștere - ridicate la rangul de factori de producție în contextul unor schimbări tehnologice – s-a răspuns globalizării și intensificării concurenței.

Motivele și acțiunile antreprenoriale sunt marcate de factorii culturali și instituționali, de mediul de afaceri și de condițiile macroeconomice. Start-up sau inovațiile sunt „vehicule” de progres. „Suma activităților antreprenoriale” reprezintă un mozaic de experimente concurențiale, de idei noi, de inițiative etc. Aceste activități se concretizează într-o selecție a celor

---

² Ibidem, p. 4.

³ Ibidem, p. 10.

⁴ Ibidem, p. 12.

mai competitive firme. **Succesul** întreprinderilor mari stimulează profiturile firmelor mici și mijlocii. IMM-urile ating astfel avantaje competitive ale marilor companii.

O importanță deosebită are măsura în care factorii politici și administrativi stimulează activitatea antreprenorială. Se cuvine să fie susținut mai cu seamă antreprenoriatul inovativ, se remarcă în special oportunitățile create pentru accesul la finanțare, intrarea și ieșirea firmelor de pe piață și schemele guvernamentale de sprijin.

În sfera **proceselor macro**, dominantă este reprezentată de globalizare, regionalizare și de ascensiunea **economilor emergente**, în frunte cu R.P. Chineză. Globalizarea și regionalizarea implică profunde transformări politice, economice, organizatoric-instituționale, militare, culturale etc. Fără doar și poate, o reducere a disponibilului de materii prime, de degradare a solului și subsolului. Considerăm că asemenea fenomene și procese, astfel de îngrijorări sunt legitime, dar, într-o oarecare măsură, și exagerate. Materiile prime de bază, cărbunele, fierul, hidrocarburile sunt relativ abundente. Totodată, progresul tehnic, tehnologic și științific nu pot fi ignorate ca soluții viitoare pentru posibilele penurii de materii prime. În optica „războiului economic” însă, concurența pentru materii prime se extinde.

La fel de semnificativă este relația dintre competiție, război economic și sistemul de relații internaționale. Schimbările din acest sistem sunt clare și depind și de ascensiunea BRICS sau a altor țări emergente. Cu toate acestea, SUA și UE rămân puterile economice dominante, poziția lor putând să fie, parțial, concurată doar de China. Occidentul este în general solidar, grație și parteneriatelor SUA-UE, UE-Canada, UE-Australia, UE-Japonia, UE-F. Rusă și UE-China sau Coreea de Sud. BRICS (Brazilia, Rusia, India, China, Africa de Sud) exprimă, într-o oarecare interpretare, o „solidaritate de conjunctură”.

În plus, o abordare amplă a temelor studiate relevă corelațiile dintre puterile economice, tehnologice și militare. Toți deținătorii de transnaționale sunt puteri militare de rangul 1 și 2. Toate economiile avansate și-au materializat **complexe militar-industriale**. Se poate afirma că războaiele economice sunt, pe undeva, substitute ale „războaielor militare”.

Pe de altă parte, spre deosebire de trecut, relațiile economice internaționale se desfășoară într-un context global și regional, cât de cât reglementate prin: carta ONU, tratate și convenții internaționale (inclusiv OMC), acorduri și parteneriate etc. Important este să subliniem de asemenea că statele și-au redus importanța ca actori independenți, concurate de multinaționale și de organizații regionale. În realitate, doar marile puteri dețin mijloace pentru a aborda „jocurile economice” esențiale.

Lucrarea de față este doar o introducere în problematica ce privește antreprenoriatul, competiția și „războiul economic”. În opinia noastră, rămâne de stabilit la ce prag competiția normală dintre economii se transformă în război? Pe timp de „război militar”, acest prag este clar definit. În perioadele de pace de după 1945, competiția și războiul economic se întrepătrund adeseori. Se pare că unele state occidentale percep China și țările emergente drept „inamici” sau adversari politico-economici.

Se aplică și în acest caz teza că **interesele naționale** „comandă” raporturile dintre toate statele deținătoare de suveranitate. Interesele naționale (economice, politice, militare, culturale) fixează acțiunea statelor și raporturile dintre ele. Interesele naționale se traduc în scopuri și obiective politice și de altă natură; interesele militare, de securitate și cele economice sunt **prioritare**.

Relațiile dintre state – inclusiv în epoca mondializării – se raportează în primul rând la **puterea lor politică, militară și economică. Puterea economică este patrimonială, comercială și informațională.** Puterea patrimonială (cu sectorul său financiar) are de asemenea un rol marcant. Puterea informațională deține un loc important în secolele XX-XXI. Conceptul de putere economică se asociază inclusiv cu cele de **dominație și dependență**. Dominația înseamnă a exercita o influență determinantă.

Ariile economice locale, regionale și cea globală sunt străbătute de procese de **conurență și competiție**. Conurența se manifestă prin acțiunea mai multor firme pe o piață cu resurse limitate (sunt mai mulți actori economici care folosesc aceeași materie primă și activează simultan pe piață). Conurența este, îndeobște, imperfectă; se manifestă duopoluri (pe aceeași piață), oligopoluri (câteva firme care domină piața) sau monopoluri (combătute prin legislații).

Competiția economică se desfășoară cu precădere între economiile statelor. Există parteneri-concurenți și aliați-adversari. La nivel geo-economic, competiția se manifestă între blocuri economice și chiar în interiorul lor. Elementul central al competiției economice rezidă în **competitivitatea economică**. Această noțiune desemnează capacitatea actorilor economici de a vinde și furniza durabil bunuri și servicii pe o piață în situații de concurență. Competitivitatea înglobează: prețurile, costurile de producție, calitatea produselor, existența piețelor stabile, respectarea regulilor contractuale etc. Contează foarte mult avantajele comparative și avantajele competitive. Interesează în cel mai înalt grad **evoluția competiției economice spre conflict economic sau economico-militar**.

O tradițională dezbateră opune și astăzi **protecționismul - liberului schimb**. Totuși, observăm că nu există în realitate nici protecționism, nici liber schimb în forme pure. Ambele au raporturi specifice cu **interesele**

economice strategice ale statelor (materializate în politici publice). Protecționismul este o politică intervenționistă a statelor în favoarea propriilor economii; ofensiv sau defensiv, el caută să susțină industriile naționale și să asigure locurile de muncă și avuția țărilor. Statele care nu reușesc să de protejeze devin dependente sau aservite.

Liberul schimb mizează pe avantajele comparative dintre economii și pe adâncirea specializării internaționale. Liberul schimb însă, poate accentua dependențele de furnizori. Acest model economic duce la externalizări, delocalizări, pierderi de locuri de muncă și la adâncirea decalajelor de dezvoltare. Criza mondială declanșată în 2008 a arătat necesitatea supravegherii piețelor și reglementării lor parțiale.

În ambele ipostaze amintite, competiția se va deosebi de războiul economic. Acesta din urmă vizează slăbirea sau distrugerea economiei unui adversar, în scopuri politice și militare. Concomitent, marile puteri au în permanentă atenție să stimuleze sectoarele militare și pe cele de cercetare-dezvoltare, cu scopul de a-și consolida avantajele competitive. SUA, de exemplu, cheltuiesc pentru cercetare-dezvoltare 44% din ansamblul OECD, iar UE 28%. Așa se explică, între altele, și supravegherea franco-germană asupra achizițiilor de firme europene de către americani.

CAPITOLUL I

COMPETIȚIE, DEZVOLTARE ȘI GLOBALIZARE

În zilele noastre, o dezbatere serioasă asupra dezvoltării nu poate ocoli conceptul **durabilității** sale. Concomitent, o **dezvoltare durabilă** la începutul mileniului III implică evidențierea caracteristicilor economico-sociale, politice, de cultură instituțională a perioadei actuale. Pe primul plan se detașează abordarea tematicii dezvoltării globale în contextele mondializării, crizei economico-financiare în desfășurare și schimbărilor periculoase în dinamica relației dintre mediul natural și evoluția social-economică. Dimensiunea ecologică a dezvoltării durabile devine, pe acest fundal, de o importanță crucială pentru viitorul planetei.

1. Globalizare și dezvoltare

Situația economică mondială – în ciuda crizei în curs – este în continuare dominată de procesele de globalizare și regionalizare. De asemenea, mijloacele de informare din ce în ce mai penetrante și mai integrate permit opiniei publice să conștientizeze pericolele degradării mediului și epuizării treptate a resurselor naturale. Aceste procese stimulează, într-un fel, și tratarea problematicii ecologice prin instituțiile și inițiativele tot mai numeroase, la nivelurile regionale și mondial.

Într-o primă ordine de idei, evidențiem că acele curente care susțin sau care contestă globalizarea sunt multiple. Nici unul însă nu infirmă, totuși, relația dintre globalizare, dezvoltare economico-socială și mediu.

Adeptii globalizării rapide și extensive – de la K. Ohmae, la S. Strange, F. Fukuyama, T. L. Friedman sau M. Albrow – apreciază că statele sunt deja depășite de problematica economico-socială actuală. „Globalizarea este în pericol de a deveni - dacă nu a devenit deja - clișeu al timpurilor noastre: ideea grandioasă care cuprinde absolut totul, de la piețele financiare, la internet, dar care nu oferă o perspectivă substanțială asupra condiției umane contemporane (...). Pentru mulți, globalizarea este asociată și cu un sentiment de fatalism politic și insecuritate cronică, prin aceea că scara schimbării economice și sociale contemporane pare să depășească posibilitatea guvernelor naționale ori a cetățenilor de a controla, a contesta

sau a se opune acestei schimbări”⁵. Piața unică globală, dominată de concurență ar reprezenta unicul „motor al progresului”⁶. Rețelele transnaționale de producție, comerț și finanțe vor deveni atotputernice. Statul „bunăstării sociale” va dispărea. O ideologie globală neoliberală (consumistă) va înlocui culturile tradiționale. Criza economico-financiară globală contrazice, însă, multe dintre aceste estimări entuziaste. Dimpotrivă, **toate grupurile de afaceri importante au apelat la stat în 2008-2009, pentru a-și salva interesele.**

Alți specialiști - P. Hirst, R. Gilpin, G. Thompson, W. Ruigrok, R. van Tulder, R. Boyer, D. Drache, D. Gordon, L. Weiss - susțin că globalizarea actuală este doar o „interdependență” economică modernă mai extinsă decât în trecut. Globalizarea s-ar reduce aproape numai la piață. **Guvernele marilor puteri controlează procesele de globalizare.** A. Callinicos este de părere că actuala ordine globală ar fi rezultat din „noul imperialism” (globalizare) al Occidentului. Guvernele puterilor vestice acționează în cooperare cu centrele financiare și companiile internaționale, generalizând modelele economice, politice, culturale occidentale. Investițiile se dirijează preponderent către statele dezvoltate, acolo unde se concentrează și majoritatea centrelor de comandă ale corporațiilor multinaționale. Ca efect, decalajele de putere și de nivel de trai se adâncesc. Ierarhiile de putere cunoscute sunt încurajate, globalizarea stimulând crearea de „blocuri civilizaționale” rivale și fundamentalismele religioase sau etnice. E. H. Carr declară că „ordinea internațională și solidaritatea internațională vor fi întotdeauna lozinci ale celor care se simt suficient de puternici încât să le impună altora”⁷.

A. Giddens, M. Castells, J. Rosenau, Mac Millan, M. Mann, J. G. Ruggie (transformativiști) consideră că globalizarea acționează ca „forță motrice centrală” a lumii actuale. Distincția între extern și intern ar fi încetat parțial să funcționeze. Statele și societățile sunt stratificate la nivel global; unele sunt angrenate în ordinea globală, altele sunt marginalizate. **Globalizarea „reproiectează” puterea, funcțiile și autoritatea guvernelor naționale**⁸.

---

⁵ D. Held, A. Mc.Grew, D. Goldblatt, J. Perraton, *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Polirom, Iași, 2004, p. 25.

⁶ Globaliștii sunt în general neoliberali și adversari ai modelului inspirat de J.M. Keynes (*Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor*, Editura Politică, București, 1970).

⁷ E. H. Carr, *The Twenty Years Crisis. 1919-1939*, London, Papermac, 1981, p. 87.

⁸ I. Wallerstein (*Sistemul mondial modern*, 4 vol., Editura Meridiane, București, 1992) apreciază că sistemul economic mondial este format din state mari puteri, state de putere medie și „state satelite” economico-politic.

Interesul național rămâne încă prioritar în toate abordările internaționale. Totuși, perioada în curs se caracterizează printr-o serie de transformări structurale profunde, cum ar fi: dezvoltarea regimurilor (drepturile omului, neproliferarea nucleară și altele); internaționalizarea securității; schimbări ecologice, de felul încălzirii globale; revoluția în tehnologia informației și a comunicațiilor care a dezvoltat rețelele socio-politice; dereglementarea piețelor de capital (creșterea puterii capitalului financiar în raport cu forța de muncă și cu statul); creșterea aspectelor și problemelor politice transfrontaliere, diminuarea frontierelor dintre afacerile interne și externe (guvernele se confruntă, între altele, cu strategii complexe de investiții, delocalizarea corporațiilor, imigrația, terorismul, proliferarea armelor de nimicire în masă etc.).

Reamintim că specialiștii au atras atenția că economia **internațională** se deosebește totuși de **economia globalizată**. Economia **internațională** este un **model economic** în care „actorii principali sunt economiile naționale”⁹. În schimb, **economia globalizată** înseamnă că economiile naționale sunt incluse și articulate în sisteme economice supranaționale prin procese și tranzacții internaționale. Procesele internaționale comandă procesele economice naționale. „Sistemul economic internațional devine autonom și dezimplicat social, în vreme ce piețele și producția devin cu adevărat autonome. Politicile interne ale corporațiilor private și cele ale autorităților publice țin seama acum în mod obișnuit de elementele internaționale predominante, determinante în sfera lor de acțiune. În timp ce această interdependență sistemică se dezvoltă, internaționalul se infiltrează și transformă nivelul național. (...) *Prima consecință majoră a unei economii globalizate ar fi, deci, dificultatea fundamentală a guvernării ei*”¹⁰.

Așadar, economia mondială se află, de fapt, într-o perioadă de tranziție, caracterizată prin amplificarea interdependențelor. Liberalizarea și globalizarea afectează, în principal, capitalul, tehnologia, forța de muncă, producția și distribuția. „Circulația crescândă a bunurilor, a banilor și a capitalului – afirma R. Gilpin - a făcut din ce în ce mai dificilă izolarea sferei interne de cea internațională. Deschiderea mai mare a economiilor naționale dădea de înțeles că interdependența macroeconomică devenea un factor mai important și că politicile economice ale unei națiuni aveau consecințe asupra celorlalte”¹¹. Piața globală ar trebui reglementată într-un fel. Chiar factorii care au alimentat globalizarea (integrarea piețelor

---

⁹ P. Hirst, G. Thompson, *Globalizarea sub semnul întrebării. Economia internațională și posibilități de guvernare*, Editura Trei, București, 2002, p. 26-27.

¹⁰ *Ibidem*, p. 28.

¹¹ R. Gilpin, *Economia politică a relațiilor internaționale*, CEU, București, 1999, p. 400.

financiare, concentrarea producției și desfacerii, dezvoltarea corporațiilor multinaționale etc.) au nevoie de o „nouă ordine”. Este exact problematica abordată de G8 și G20 în iarna 2008 și primăvara anului 2011. Instituțiile sistemului Bretton Woods¹², sprijinite de puterea Statelor Unite, au îndeplinit aceste funcții de organizare-coordonare, dar par a fi astăzi insuficiente. *Coordonarea politicilor se impune pentru evitarea competiției comerciale, industriale și în materie de politici macro-economice dintre puterile economice dominante*¹³. SUA sunt, în mod constant, împotriva deciziilor economice supranaționale (altele decât cele inspirate de Washington).

Puterea economică reprezintă suportul de forță al oricărei mari puteri. UE și Japonia s-au concentrat pe coordonarea politicilor macroeconomice, pe „disciplinarea” politicii macroeconomice americane (așa numita economie americană a creditelor care ar stimula producția și dezvoltarea). Nici europenii și nici japonezii nu și-au abandonat totuși anumite subvenții. Pe de altă parte, atât europenii și americanii, cât și japonezii și-au menținut politicile industriale proprii, care permit numeroase subvenții, subsidii, achiziții guvernamentale, servicii publice neliberalizate etc. UE s-a remarcat printr-un model centrat pe salarii ridicate, protecție socială, structuri economice inflexibile și intervenții repetate ale guvernului. Acest model nu va fi abandonat, în ciuda introducerii unor măsuri de flexibilizare a pieței muncii. „Europa” se „concentrează asupra ei”: integrând estul și sud-estul continentului în piața unică; dezvoltând instituțiile politice, administrative, economice integrate; coagulând un „bloc economic” (comerț organizat, protecționism sectorial, accesul firmelor ne-europene pe piață condiționat de investiții directe, realizarea de firme mixte, licențe tehnologice prin care concurenții externi sunt obligați să se asocieze cu firmele europene).

Japonia are o structură economică distinctă, importând materii prime și exportând produse industriale. *„Forța japoneză își are izvorul în gradul înalt al consensului național. Prin ceea ce Saburo Okita a numit spiritul de echipă, adică loialitatea mutuală dintre muncă și management, Japonia a descoperit o cale mai eficientă de a reconcilia cererea internă de echitate și securitate cu cerința internațională de eficiență și competitivitate, pe care o are Occidentul. (...). Diferențele economice dintre Japonia și partenerii săi de afaceri nu sunt numai simple dispute economice; ele rezultă din*

---

¹² În această localitate din SUA, reprezentanți ai 44 state au stabilit, în iulie 1944, funcționarea economiei mondiale postbelice, cu sprijinul FMI, BM și GATT (*Acordul General pentru Tarife și Comerț*).

¹³ R. Gilpin, *op. cit.*, p. 414.

*confruntarea culturală a unor societăți cu priorități naționale, valori sociale și structuri interne distincte*¹⁴.

În egală măsură, în numeroase state se manifestă **mercantilismul economic**. Acesta se materializează în sporirea rolului statului și al puterii economice în relațiile economice internaționale. Marile națiuni doresc accesul la bunurile colective ale pieței globale și caută, totodată, să reducă influența externă asupra piețelor lor interne. „*Rezultatul este extinderea competiției dintre state pentru a-și maximiza beneficiile (...) și a-și minimiza costurile interdependenței globale*”¹⁵. Competiția pentru piețe rămâne la ordinea zilei. Statele cu economii emergente – de la China, la India sau Brazilia – promovează exporturile și au încă tendința de a reduce importurile.

H. Giersch se referea și la o **competiție politică** globală¹⁶, cu utilizarea „armelor economice”. Statele puternice își favorizează și protejează economiile, industriile și corporațiile și recurg, adesea, la mijloace politice și militare pentru a-și promova interesele economice. Statele cele mai importante se vor reuni în „carteluri politico-economice” pentru a-și coordona politicile macroeconomice, finanțele, exporturile¹⁷ etc. Blocurile regionale par a se consolida în Europa (UE), America de Nord (NAFTA) și Asia de Est și de Sud-Est (ASEAN). De altfel, problemele datoriilor externe, cele monetare și comerciale, intensificarea concurenței globale, cele de securitate stimulează apariția blocurilor regionale. „*Există pericolul de proporții ca o economie mondială mai regionalizată să fie alcătuită din câteva insule de relativă prosperitate, într-un ocean agitat de sărăcie globală și de societăți alienate*”¹⁸.

Y. Murakami și K. Yamamura subliniază că o regionalizare strictă ar veni în contradicție cu legea fundamentală a capitalismului care este **extinderea** și ar bloca progresul tehnologic. Totuși, o caracteristică a perioadei actuale constă și în întărirea protecționismului sectorial (organizarea internațională pe ramuri de activitate). Se preferă acordurile bilaterale și regionale unui sistem comercial internațional bazat pe principiul multilateralismului și reciprocității necondiționate. Protecționismul sectorial

---

¹⁴ *Ibidem*, p. 25.

¹⁵ *Ibidem*, p. 444.

¹⁶ Curente de opinie mondializării pro-occidentale sunt îmbrățișate de așa-numiții **anti-mondialiști** (sau alter-mondialiști), cu puternice organizații, având centre în America Latină sau India. În deceniile din urmă, și ecologiștii și-au creat organizații civice și partide în Germania, Franța, Italia, SUA etc.; aceste partide au, în general, orientări politice de stânga și de centru.

¹⁷ H. Giersch, *The Angel of Schumpeter*, în „*American Economic Review*”, mai 1984, p. 106.

¹⁸ R. Gilpin, *op. cit.*, p. 449.

coordonează producătorii prin carteluri. Guvernele vor menține piețele deschise, dar vor acționa pentru protejarea companiilor din sectoarele strategice. Un grad de protecționism este totuși necesar pentru apărarea valorilor și intereselor unor societăți. Astfel, se poate menține autonomia internă și anumite **industrii de valoare într-o lume caracterizată prin internaționalizarea producției globale**¹⁹.

Se apreciază, totodată, că globalizarea actuală beneficiază de susținerea guvernelor occidentale, instituțiilor internaționale din categoria FMI, BM, OCM, ONU (UNCTAD), OIM etc. Această globalizare s-a asociat direct cu doctrinele liberale ale comerțului liber și cu primatul piețelor în raport cu guvernele, apreciază J. E. Stiglitz, laureat al premiului Nobel pentru economie și fost vicepreședinte al Băncii Mondiale. J. E. Stiglitz atrage atenția și asupra accentuării decalajelor dintre bogați și săraci, dintre țările post industriale, dezvoltate și în dezvoltare. Investițiile străine directe se dirijează prioritar spre țările cu resurse naturale și cu regimuri relativ stabile. „Modelul chinez” de dezvoltare, inspirat de boomul economic nipon și sud-coreean - cu accent pe coordonarea de către stat a economiei, centrată pe exporturi - a fost preluat și de alte țări din Asia și America Latină. Pe de altă parte, în timp ce țările sărace au „eliminat barierele comerciale”, occidentalii „le-au menținut pe ale lor, împiedicând statele în curs de dezvoltare să-și exporte produsele agricole. (...) Chiar și atunci când nu s-a făcut vinovat de ipocrizie, Occidentul a stabilit prioritățile globalizării, asigurându-și o parte disproporționat de mare a beneficiilor, în dauna țărilor în curs de dezvoltare”²⁰. În optica lui J. E. Stiglitz, „marea problemă nu stă atât în instituțiile în sine, cât, mai ales, în principiile după care se ghidează activitatea lor; grija față de mediul înconjurător, luarea în calcul a opiniei celor săraci în momentul adoptării deciziilor care-i privesc, promovarea democrației și a comerțului pe baze juste trebuie avute neapărat în vedere dacă se dorește exploatarea potențialului benefic al globalizării”²¹.

După decenii de diferite experimente, este cert că nu există **un singur model economico-social capitalist** care poate fi exportat și impus în toată lumea. În mod indubitabil, este evident că statul corectează erorile și efectele negative ale piețelor chiar și în cele mai dezvoltate economii. Statul acționează prioritar în direcția **asigurării dreptății sociale și coeziunii economico-sociale**. Guvernele slabe, dure sau incompetente afectează economia. **Privatizarea de dragul privatizării, în lipsa unei infrastructuri instituționale, a provocat subdezvoltare și sărăcie**. În

---

¹⁹ *Ibidem*, p. 454.

²⁰ J. E. Stiglitz, *Globalizarea. Speranțe și iluzii*, Editura Economică, București, 2002, p. 33-34.

²¹ *Ibidem*, p. 332.

situația în care piețele se liberalizează și nu există reglementările necesare, monopolurile private îi domină pe consumatori mai dur decât cele de stat.

Potrivit aceluiași autor, o nouă abordare a globalizării ar reclama: reforma sistemului financiar internațional (contracurarea efectelor provocate de fondurile speculative, modificarea legislației falimentului, reducerea ajutoarelor externe, îmbunătățirea reglementărilor bancare, a gestionării riscurilor și a sistemelor de protecție socială); reformarea FMI și a BM; eliminarea **principiului condiționării** în acordarea asistenței externe; anularea datoriilor țărilor în dezvoltare și a celor sărace; reforma OMC (promovarea comerțului internațional echitabil). Se impune ca globalizarea să contribuie la: reducerea amenințărilor la adresa sistemelor de valori tradiționale și naționale; stimularea democrației și a drepturilor omului (nu înlocuirea conducerii elitelor naționale cu cea a elitelor internaționale). Dezvoltarea presupune **creștere economică durabilă, transformarea societății, reducerea sărăciei, asigurarea de șanse egale cetățenilor, eliminarea conflictelor interne și între state** etc. Statele sărace și în dezvoltare au, la rândul lor, obligația de a-și asuma edificarea propriului viitor. „Lumea dezvoltată” trebuie însă „să se achite de datoria de a reforma instituțiile internaționale care guvernează globalizarea”²².

Nu trebuie omis faptul că, adevrate – până la un punct – ale globalizării, corporațiile multinaționale care acționează ca „motoare ale creșterii și dezvoltării” influențează direct și indirect politicile economice ale statelor și competițiile sau cooperările dintre acestea. În 1997, activau 35.000 companii transnaționale cu 150.000 filiale, acoperind 30% din producția și comerțul mondial. Peste 25% din comerțul mondial se efectua în interiorul corporațiilor multinaționale.

În Europa de Vest, statele Golfului, China, F. Rusă, America Latină etc., statele dețin însă importante părți din capitalul unor corporații de anvergură regională și globală. Statele puternice sau organizațiile politice regionale reglementează cadrul cooperării economice dintre SUA și UE, UE și F. Rusă, UE – India, UE – China etc. În continuare, politicul fixează oriunde este puternic condițiile activității firmelor și corporațiilor naționale și străine și sancționează – împreună cu juridicul – nerespectarea reglementărilor de muncă și mediu.

Pe acest fundal, se remarcă o **tendință globală de deplasare a activităților economice dinspre producția de bunuri spre cea de servicii** (30% din producție reprezintă bunuri materiale, 30% confort sporit și calitate a vieții și 30% învățământ, cercetare, sănătate). Afirmarea economiilor

---

²² *Ibidem*, p. 338 și 384.

emergente, de după 2000, nu poate fi separată nici de mondializare, nici de conlucrarea dintre politic și companii.

În martie 2007, oficialii UE ajungeau la concluzia că R. P. Chineză se transformase în **primul lor partener comercial**²³ (importuri din China de 191,5 miliarde euro în 2006), înaintea SUA (176,2 miliarde euro). Aceeași R. P. Chineză a oferit Africii un cadru avantajos pentru cooperarea economică, sub presiunea necesității de a-și asigura materii prime absolut indispensabile. În acest sens, de ani de zile, creșterea economică este împinsă înainte de economiile emergente și în dezvoltare, cu ritmuri medii de 7,3% pe an (R. P. Chineză de 10-11%, India de 8%, F. Rusă de 8% pe an). Economiiile emergente au acumulat 70% din rezervele valutare mondiale, 40% din exporturi și 20% din capitalizarea bursieră²⁴. Economiiile africane au crescut în ultimii ani cu 5% pe an. Așa-numitul „grup BRICS” (Brazilia, Rusia, India, China, Africa de Sud) va realiza, probabil, 44% din PIB-ul mondial în 2050. Prin urmare, se pare că **mondializarea operează și de la Est la Vest ca tendință actuală**.

Concomitent, au sporit schimburile comerciale Sud-Sud și cele regionale (comerțul intra-zonal în Asia de Sud-Est a atins nivelul de 37% din comerțul regiunii). China, India, F. Rusă, statele Golfului au ajuns în poziția de investitori direcți pe piețele bursiere occidentale și internaționale. În sfera inovației, din 145.300 de cereri de brevete depuse în 2006, SUA dețineau aproape 50.000 brevete, Japonia 27.000, Germania 17.000, urmate de Coreea de Sud, Marea Britanie, Franța, China, Suedia și Elveția.

SUA au ocupat și în 2006 primul loc mondial în atragerea investițiilor străine directe (800 miliarde dolari ISD în economiile dezvoltate din totalul de 1.280 miliarde, SUA obținând 177 miliarde dolari, iar Marea Britanie 170 miliarde dolari). Peste 229 miliarde s-au drenat spre Asia (70 miliarde în Hong-Kong, 32 miliarde în Singapore, 9,5 miliarde în India) și 99 miliarde dolari în America Latină. F. Rusă a atras ISD de 15 miliarde dolari în 2005 și de 28 miliarde dolari în 2006. În ansamblul său, UE a atras ISD de 549 miliarde dolari (88,4 miliarde în Franța, 30 miliarde în Italia și doar 8,1 miliarde în Germania). Germania și-a menținut în ultimii ani locul de prim (sau al doilea) exportator mondial, în valoare de 894 miliarde euro, cu excedent de 162 miliarde euro, urmată fiind de SUA și de R. P. Chineză²⁵.

---

²³ *Le Monde. Dossiers & Documents*, nr. 363, april 2007. Cifrele trebuie privite cu atenție, deoarece foarte multe produse ale filialelor americane din UE și filialelor europene din SUA sunt dificil de introdus în calculul exporturilor și importurilor bilaterale.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*. Jumătate din exporturile germane sunt, însă, în statele UE. Această situație alimentează acuzațiile că Berlinul (și Parisul) ar urmări să transforme UE într-un spațiu al controlului lor economic exclusivist.

Pe de altă parte, sunt experți care demonstrează că nu „există în realitate” concurență liberă și piețe realmente libere. Piețele concurențiale sunt departe de caracterul liberal proclamat oficial. Cheltuielile de producție includ tot mai multe **costuri externe** (subvenții, ajutoare, avantaje provenite din delocalizări și privilegii acordate investitorilor străini etc.) care distorsionează piața. Multe dintre condițiile pentru liberalizarea comerțului internațional nu sunt nici pe departe respectate, deși oficial se exprimă întregul atașament corporatist față de ele (de exemplu, aplicări ale teoriei costurilor comparative de producție sau interdicția de a exporta capital dintr-o țară dezvoltată într-una dezvoltată).

2. Conceptul de dezvoltare durabilă

În acest cadru al unei lumi în transformare, conceptul dezvoltării durabile s-a cristalizat după 1960, pornindu-se de la conștientizarea pericolelor reprezentate de degradarea implacabilă a mediului. O primă lucrare importantă pe tematica dezvoltării durabile a fost cea a lui R. Carol, *Silent Spring*, publicată în 1962; această lucrare se axează pe efectele nocive ale pesticidelor. P. Ehrlich, în *The Population Bomb* din 1968 analizează relația dintre populație, resurse și mediu. Important este faptul că, în 1969, SUA a adoptat o **Politică națională de mediu**²⁶. Americanii au înființat și un Consiliu pentru Calitate Ecologică. Institute de mediu s-au creat ulterior în Marea Britanie (Institutul Național pentru Mediu și Dezvoltare, 1971), Institutul pentru Resursele Lumii (SUA, 1982), Institutul Internațional pentru Dezvoltare Durabilă (Canada, 1990), Centrul Regional de Mediu pentru Europa Centrală și de Est (SUA, UE, Ungaria, 1990) etc.

Astăzi, în general, principalele state au adoptat politici de dezvoltare durabilă. Din punct de vedere teoretic, **dezvoltarea durabilă** presupune: o dezvoltare economică sănătoasă, bazată pe transformări structurale; distribuirea beneficiilor dezvoltării economice la nivelul întregii populații; realizarea unei guvernări eficiente; implementarea unor politici economice cu componentă consistentă de protecție a mediului²⁷. S-a pornit de la certitudinea că toate activitățile umane sunt dependente de mediu și de resurse. Calitatea vieții depinde de sănătatea comunităților, de siguranța socială și de stabilitatea economică. În ultimii ani s-a afirmat și conceptul de **dezvoltare verde** (o dezvoltare durabilă cu accent pe ecologie). Un celebru specialist, Lester Brown a înființat **Worldwatch Institute** în 1974 și a

---

²⁶ A. Sarcinschi, în *Lumea 2011*, CTEA, București, 2011, p. 98.

²⁷ www.icpe-ca.ro